

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ефективність роботи бухгалтера, аналітика та управлінця на підприємстві суттєво підвищується завдяки засобам інформатизації та автоматизації документообігу, які дозволяють оперативного накопичувати відповідні бази даних за наслідками господарської діяльності та використовувати їх для формування редагування і друку вихідних документів, квартальних, піврічних та річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям щодо ефективності роботи, підвищувати ефективність праці аудиторів, ревізорів.

Мікроекономічний механізм повинен сприяти виконанню конкретних завдань, що стоять перед підприємством у певний період часу, у конкретній ситуації, і одночасно відповідати інтересам усіх зацікавлених осіб. Ефективність цього процесу пов'язана з функціонуванням сфери, яка обслуговує систему управління підприємствами та становить основу його інформаційного забезпечення – сферою бухгалтерського обліку.

У питаннях створення відділів інформатизації та автоматизації документообігу бухгалтерської служби є недоліки, які гальмують розвиток інформаційної мережі, що знижує ефективність нових та новітніх інформаційних технологій. Серед них слід виділити такі:

- використання різноманітних програмних засобів, як нових, так і застарілих, значно ускладнює обслуговування інформаційної системи та знижує ефективність її впровадження;
- усунення окремих недоліків різноманітних програмних засобів може перейти в повсякденну проблему, що потребує створення засобів моніторингу стану всієї інформаційної мережі;
- відсутність нормативної бази для регулювання автоматизованої форми обліку на вітчизняному рівні.

Сьогодні багатьох керівників не задовольняє рівень автоматизації, що склався на підприємстві. Фізично і морально застарілі інформаційні системи, різноманітний набір програм та окремих автоматизованих робочих місць не в змозі забезпечити керівників оператив-

ною і достовірною інформацією, яка необхідна для прийняття управлінських рішень.

Недосконалість системи управління приводить до зниження прибуткової діяльності підприємства, нестійкого положення на ринку товарів і послуг. Витрати на обслуговування і доробку інформаційних систем автоматизації має тенденцію до підвищення, а фактичний результат від їх використання залишається на незадовільному рівні.

Тому актуальною залишається проблема дослідження можливостей програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку і прийняття на їх підставі ефективних управлінських рішень. Перед науковцями стоїть завдання розробки та вдосконалення бухгалтерського обліку на підприємствах, галузях народного господарства, як основного джерела інформаційного забезпечення користувачів всіх рівнів в умовах використання інформаційних технологій.

Дослідження проблеми автоматизації обліку на вітчизняних підприємствах свідчить, що інформаційні бази мають забезпечувати як мінімум шестирівневу функціональну обробку інформації:

I. Загальні організаційні принципи побудови підприємства: проектування автоматизованої системи управління під специфіку конкретного підприємства; оптимізація бізнесу відповідно до нової або існуючої системи управління; визначення облікової політики підприємства, удосконалення організації документообігу, складання звітності, бухгалтерського, складського та інших видів обліку; створення єдиного інформаційного простору для всіх служб управління.

II. Оперативні принципи управління підприємством: управління закупками (матеріально-технічне забезпечення) та реалізацією (збут продукції), управління бартерними операціями та взаєморозрахунками, управління запасами (рух і наявність матеріальних цінностей та малоцінних і швидкозношуваних предметів), управління консигнаційними операціями, управління реалізацією через торговельні комплекси з використанням сучасних реєстрів розрахункових операцій, управління договірними зобов'язаннями, розрахунками з поставальниками і покупцями, управління фінансами підприємства, здійснення моніторингу, управління витратами виробництва, управління проектами, управління собівартістю продукції, управління персоналом, обліком кадрів, управління автотранспортом тощо.

Завдання бухгалтерського податкового обліку вирішуються без додаткових витрат, шляхом вторинної обробки даних оперативного управління. Таким чином, первинним є управління, а бухгалтерський облік є необхідним засобом для контролю та складання документів.

III. Комплексний обробіток інформації відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку: готівкові та безготівкові операції підприємства, облік валютних операцій, облік товарно-матеріальних цінностей, облік необоротних активів, облік праці і заробітної плати, облік фактичних витрат, ведення головної книги та складання балансу, ведення податкового обліку, формування консолідованої звітності, формування бухгалтерської і фінансової звітності за міжнародними стандартами.

IV. Контролюючі функції: контроль за виконанням планів, проєктів, контроль за кошторисом витрат, контроль взаємних фінансових зобов'язань, контроль використання ресурсів підприємства, контроль якості, можливість виставлення рекламаций.

V. Аналітичні функції: аналіз виконання планів і використання ресурсів, аналіз фінансової і господарської діяльності, аналіз ефективності використання оборотних засобів, аналіз фактичних витрат (собівартості) і співставлення їх з плановими, аналіз ефективності маркетингових і рекламних заходів.

VI. Технічні можливості інформаційних бухгалтерських програм: невибагливість до комп'ютерних систем та технічних можливостей комп'ютера, швидкість виконання поставлених завдань і обробки оптимального потоку первинних документів для підприємства, редагування бухгалтерських форм, обмін даними з іншим програмним забезпеченням, обмін інформацією через мережу, надійний захист і збереження інформації, можливість замінити програму (оновити версію).

Крім функціональних можливостей комп'ютерний облік повинен відповідати єдиній прийнятій методологічній основі сучасного бухгалтерського обліку та забезпечувати:

- ведення бухгалтерського обліку на основі принципів подвійного запису;
- взаємозв'язок даних аналітичного і синтетичного обліку;
- суцільне відображення автоматизованим способом господарських операцій на основі первинних документів;
- зменшення ручної, монотонної праці;
- контроль за достовірністю введених даних, цілісністю господарських операцій;
- формування довільних зведень, бухгалтерських звітів автоматизованим способом.

У комп'ютерному варіанті бухгалтерського обліку технологія ведення господарських операцій і створення реєстрів може проводи-

тися за допомогою бухгалтерських проведення, господарських операцій і первинних документів (рис. 1).

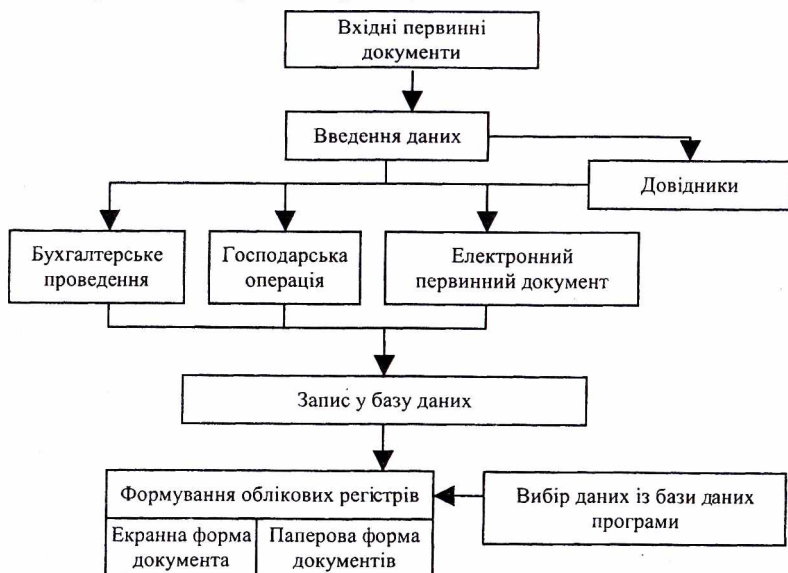

Рис. 1. Технологічний обробіток облікової інформації в інформаційних системах обліку

Технологія автоматизації бухгалтерського обліку своїми процесами аналогічна до звичайного “паперового” обліку. Кожен комп’ютерний бухгалтерський компонент має зв’язки із синтетичними та аналітичними рахунками, документами-підставами, іншими регістрами господарських операцій. Основними загальними реквізитами комп’ютерних бухгалтерських регістрів є: дата, код проведення, заповнені строки, сума проведення, номер синтетичного рахунку по дебету, його аналітичні рахунки, номер синтетичного рахунку по кредиту, його аналітичні рахунки.

Крім того, особливим моментом для створення хронологічного порядку ведення документів використовується не тільки реєстрація дати документа а й порядок їх слідування. В різних інформаційних системах бухгалтерського обліку може використовуватися більш розгалужена структура облікового процесу.

Реєстр господарських операцій використовується для автоматизації обліку, якщо господарська операція пов’язана з використанням ведення набору бухгалтерських проведення. При реєстрації автомати-

чно формуються бухгалтерські проведення по окремо взятій господарській операції. В багатьох програмних продуктах (наприклад, “Парус-Підприємство”) господарські операції групують на основі типових операцій і на їх основі вводять окрему господарську операцію у міру ведення господарських операцій.

Для первинних документів у бухгалтерських програмах створено окремих обліковий реєстр документів – журнал, в якому за певною ознакою згруповано набір типових документів (журнал “Банк”, в якому реєструються платіжні доручення, банківські виписки, заяви на акредитив; журнал “Каса”, в якому відображаються прибуткові і видаткові ордери тощо). Якщо документ пов’язано з формуванням проведення, одночасно з веденням дати, виду операції, підпорядкованих документів формується бухгалтерське проведення.

У багатьох програмних продуктах передбачається заповнення одного типового документа і на підставі його даних формування інших документів у міру здійснення господарської операції та відображення її в обліку.

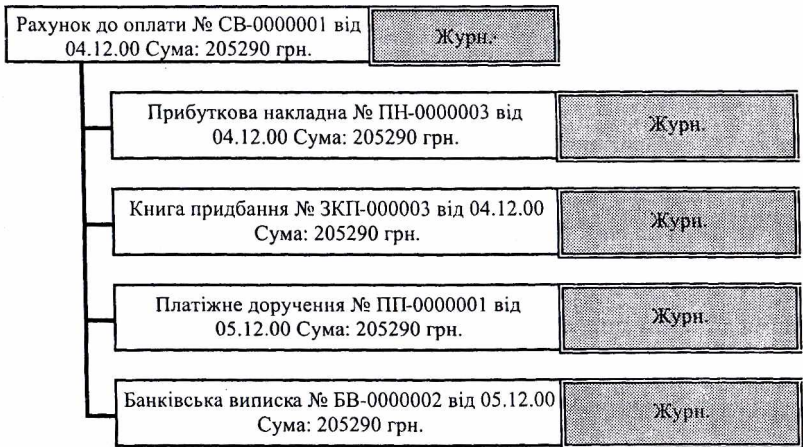

Рис. 2. Структура зв'язку документів у програмі “1С: Підприємство” при отриманні ТМЦ і проведенні розрахунків

Важливим елементом інформаційного забезпечення є використання різноманітних довідників та констант, які направлені на спрощення заповнення електронних документів шляхом автоматичного підставлення одиниць виміру, статей витрат, використання аналітичних рахунків, що запроваджені до синтетичних рахунків.

Програми реєстрації і обробки бухгалтерської інформації повинні бути адаптовані до встановлених правил ведення бухгалтерського обліку. Зокрема, це стосується представлення бухгалтерських регістрів у зручному вигляді для читання і розуміння записів, виключення несанкціонованого виправлення записів у регістрах.

Для будь-якої форми бухгалтерського обліку характерні спільні особливості:

- незмінність протягом поточного року прийнятої методології відображення окремих господарських операцій та оцінки майна;
- повнота відображення в обліку за звітний період усіх господарських операцій, проведених у зазначений час, і результатів інвентаризації майна і зобов'язань;
- правильність віднесення доходів і витрат до відповідних звітних періодів;
- тотожність даних аналітичного обліку оборотам і залишкам по рахунках синтетичного обліку.

У рамках цих вимог ведення бухгалтерського обліку за допомогою засобів комп'ютерного обліку не повинно бути копіюванням технічних прийомів при журнально-ордерній чи меморіальній формах обліку. Організація обліку в комп'ютерному варіанті має ряд особливостей.

Порівнюючи форми бухгалтерського обліку можна виділити характерні фази обробки облікової інформації: збір і аналіз економічної інформації, запис економічних наслідків у журналах, перенесення даних до Головної книги, формування звітності. При автоматизованій формі обліку фази обробки проводяться автоматично за винятком введення інформації, якщо не передбачено входження інформації через електронну мережу.

Характеризуючи схему автоматизованої форми бухгалтерського обліку слід зазначити, що організація роботи бухгалтерів проводиться за функціональною ознакою і комплексно охоплює в єдиній системі бухгалтерський, управлінський (внутрішньогосподарський) і статистичний облік та звітність.

Форма автоматизованого обліку залежить від способу ведення хронологічних і систематичних записів в облікових регістрах та вимог, які ставляться до них у частині задоволення потреб управління щодо надання економічної інформації. Облікові документи, реєстри ієрархічно пов'язані між собою і відображають господарські процеси за певною методикою.

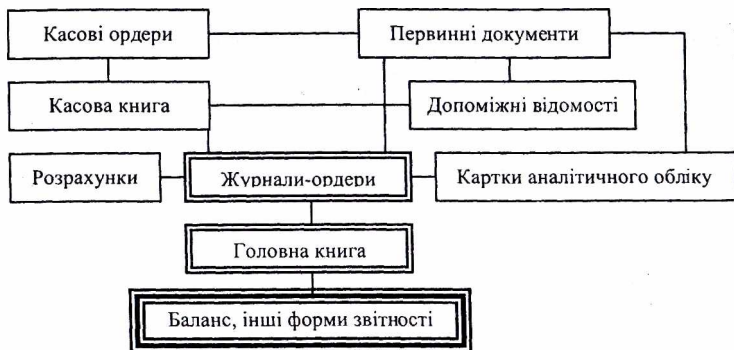

Рис. 3. Схема журнально-ордерної форми бухгалтерського обліку

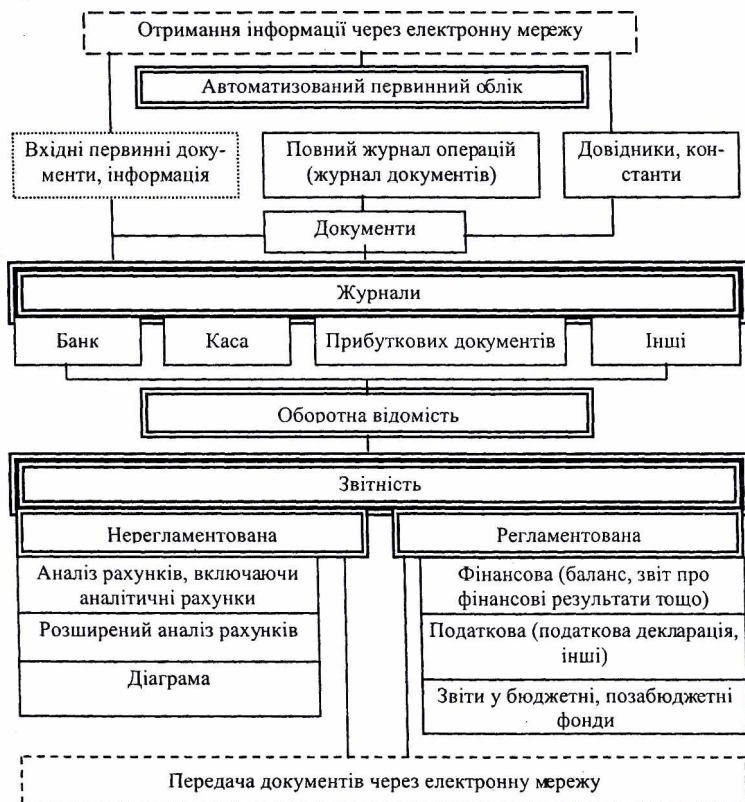

Рис. 4. Схема автоматизованої форми бухгалтерського обліку

При автоматизованій формі обліку, як правило передбачається поєднання даних аналітичного і синтетичного рівнів. В автоматизованих системах для відображення аналітичної інформації по основних засобах, запасах постачальника передбачено заповнення-ведення довідників. Дані з довідників переносяться в облікові реєстри для проведення розрахунків за кожним етапом, обліковим періодом.

Слід зазначити, що інформаційне забезпечення обліку можна розглядати як процес забезпечення інформацією і як сукупність форм документів, нормативної бази, які надходять з інших систем. Тому сучасна інформаційна система бухгалтерського обліку може представляти собою або відокремлену систему, або складову інших інформаційних систем підприємства, або мати доступ до іншої системи через електронну мережу – наприклад, банку (через систему “клієнт-банк”), біржі, державної установи для передачі звітності.

Прикладом використання підприємством віртуальної мережі є – “електронна торгівля”, під якою розуміють таку форму постачання та обміну продукцією, при якій вибір замовлення товарів здійснюється з використанням електронних документів як засобів платежу. Але враховуючи нерозвиненість даної структури та економічну ситуацію на вітчизняному рівні широкого впровадження даної системи не передбачається.

Перспективним використанням електронної мережі для підприємств є надання банківських послуг для автоматизації проведення безготівкових рахунків через систему-комплекс “клієнт банку – банк”, яка дозволяє автоматизувати процес формування, прийому і передачі фінансових та інших документів між клієнтом та банком з використанням можливостей Internet-технології, яка інтегрується із сертифікованими засобами захисту інформації. Така система дозволяє відправляти платіжні документи клієнтів, мати набір у клієнтській частині довільних інформаційних повідомлень і передачі їх у банк; отримувати виписки по рахунках у будь-який момент часу, виконувати контроль проходження платежу в банк (клієнт отримує інформацію про прийом та проведення платежу), мати можливість доступу до реального залишку на поточному рахунку підприємства і формувати звітність по отриманих даних.

Відмінності між журнально-ордерною і автоматизованою обліковими формами полягають у послідовності виконання операцій і збереження даних. Найбільша кількість помилок в обліку при “паперовій” формі виникає на етапі перенесення даних з одного первинного документа до іншого, а також при складанні різноманітних довідок і звітів. Застосування автоматизованого обліку дозволяє повністю по-

збутися помилок такого типу. При автоматизованій формі процес ведення вхідної інформації проводиться тільки один раз і частково контролюється програмним забезпеченням, решта процесів – складання реєстрів, звітності тощо проводиться автоматично. Тим більше, що програмне забезпечення дозволяє перевірити повноту і правильність заповнення реєстрів відповідно до нормативних актів, швидко виявити помилку і вказати способи її виправлення. Таким чином підвищується достовірність і оперативність інформації.

При веденні автоматизованої форми бухгалтерського обліку проходить об'єднання оперативного, бухгалтерського, статистичного обліків в єдину систему. З іншого боку, застосування електронного зв'язку дає змогу підприємству швидше інтегруватися у світове співтовариство.

Важливим елементом сучасного програмного забезпечення є можливість зв'язку виходу до електронної мережі – віртуального зв'язку, що дає можливість виключити ручне ведення вхідних даних і звести кількість технічних помилок до мінімуму.

З розвитком новітніх технологій, запровадженням на нормативному рівні електронного підпису на документах з'явилася можливість передачі звітності до державних контролюючих органів та зацікавлених осіб.

Також важливою рисою інформаційної системи обліку є можливість формування великої кількості звітів, розрахунків, проведення економічного, фінансового аналізу діяльності підприємства. Вартість і витрачений час на складання зазначених форм незначні, що дає можливість повністю задовольнити інформацією різноманітного характеру управлінський персонал, скласти прогностичні розрахунки для прийняття ефективних рішень.

Комп'ютери, з одного боку, надають великі можливості щодо обробки, зберігання і надання інформації, при цьому зростають вимоги щодо рівня кваліфікації працівників, необхідності підготовки фахівців із знанням комп'ютерної техніки. З іншого боку, при автоматизованому обліку зростає ціна помилки програмного забезпечення чи людської помилки, яка може призвести до втрати інформації чи неправильного відображення інформації, що зменшить ефективність господарської діяльності підприємства.

Таким чином, організаційно-технічне забезпечення обліку на підприємствах повинно відповідати вимогам сучасного збору та обробки фінансової інформації, надання звітів для формування мікроекономічного середовища.